AVİM Yorum • No: 2022 / 7 • Ocak 2022

ORTA ASYA'DA NÜFUZ YARIŞI

Şevval Beste GÖKÇELİK

Misafir Araştırmacı

Azerbaycanın işgal altındaki topraklarını kurtarmasıyla sonuçlanan Dağlık Karabağ Savaşı, Afganistandaki durum ve Kazakistanda yaşanan gelişmeler Orta Asya bölgesinde büyük güçler arasındaki rekabeti derinleştirirken Türkiyenin bölgedeki etkisini de artırdı. Kasım 2021'de gerçekleştirilen Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) toplantısıyla birlikte sürat kazanan Türk Birliği arzusu Türkiyenin Orta Asya devletleri ile olan iş birliğine de yansıdı. Rusya ve Çin ise Orta Asya Cumhuriyetlerinin pandemiyle mücadelesi, ekonomilerinin geliştirmesi ve istikrarsızlığın nedenlerinin ortadan kaldırılması çabalarına yardım etme ve bölgesel güvenliğe yönelik tehditlere etkin bir şekilde yanıt verme amacıyla Şanghay İşbirliği Örgütü ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünün (KGAÖ) etkileşimini destekleme konusunda uzlaşıya vardı.[1] Bu çerçevede oluşan tabloya bakıldığında Orta Asya bölgesinde Türkiyenin etkisinin gün geçtikçe arttığı ve Rusya ve Çinin bu durumdan endişe duyduğu yönündeki yorumlar yoğunlaştı. TDT toplantısında kabul edilen Türk Dünyası Vizyonu 2040 başlıklı stratejik belgenin Türk devletlerinin ortak çıkarları doğrultusunda iş birliğini daha da güçlendirerek bölgede Rusya ve Çin varlığına karşı bir mücadele niteliği taşıdığı yönündeki görüşler arttı.

Türkiyenin bölgedeki hedefi değerlendirildiğinde TDT önemli bir birliktelik potansiyeline sahiptir. TDT'nin Orta Asya ve Güney Kafkasya sorunlarının tartışılması ve çözülmesi için bir mekanizma olarak işlev göstermesi ve bu topluluğun hem Rusya liderliğindeki KGAÖ, hem de Kazakistanın kurucularından, Rusyanın ise etkili olduğu Bağımsız Devletler Topluluğuna rakip olarak algılanabileceği görülmektedir.

En son Kazakistanda yapılan zamlar sonrası başlayan protestolar üzerine ülke genelinde gerginlik arttığında 6 Ocak 2022 tarihinde KGAÖ Kolektif Güvenlik Konseyinin aldığı karar sonucunda Kazakistandaki durumun istikrara kavuşması ve normalleşmesi amacıyla örgütün barış gücü Kazakistana gönderildi. Rusya, Belarus, Ermenistan, Tacikistan ve Kırgızistan, Kazakistan Cumhurbaşkanının yardım talebine cevaben bölgeye askeri birlik göndermeye karar verdi.[2] Türkiye ise Kazakistana her türlü teknik bilgi ve tecrübe paylaşımını gerçekleştireceğine yönelik bir dayanışma mesajı verdi. KGAÖnün Rusya önderliğinde gerçekleştirilen Kazakistana müdahalesi Türkiye ve TDT için önemli bir gelişme olarak algılanabilir.

Rusya, Kazakistana asker sevkiyatını gerçekleştirirken arka bahçesi Orta Asyada meydana

gelebilecek istikrarsızlıklara ya da Rusyanın çıkarlarına ters düşebilecek durumlara karşı sessiz kalmayacağını ve olaylara müdahil olacağını da göstermiş oldu. Türkiyenin Türk Dünyası tezine karşı gelen bu eylemler bölgede yaşanabilecek Rusya-Türkiye rekabetinin sinyallerini veriyor.

Türk Dünyası oluşturma fikriyle Orta Asyadaki etki alanını artırmayı amaçlayan Türkiyenin bölgedeki konumunu, siyasi ve ekonomik varlığını güçlendirmek adına adımlar atmadan önce hesaba katması gereken büyük oyunculardan biri de Çin. Pekin ile ticari ilişkilerini artırma amacında olan Ankara için Orta Asyadaki çıkarlarını korurken Çinle ters düşmemek önem taşıyor. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun geçtiğimiz haftalarda Çine gerçekleştirdiği ziyaret ortak çıkarların ön plana çıkması ve ekonomik iş birliği imkanlarının derinleştirilmesi adına önem taşımaktadır.[3] Kazakistan ile sınırı bulunan Çin için enerji güvenliği açısından Orta Asyanın istikrarı çok önemlidir. Çin, nüfuzunu genişletmek için Rusyanın elinde olmayan bir ekonomik araca da sahiptir. Orta Asya, Afrika ve Avrupaya uzanan Çin tarafından finanse edilen geniş bir uluslararası altyapı programı olan Kuşak ve Yol Girişimi için Orta Asya bölgesi değerli bir konuma sahiptir. Ayrıca son dönemde Çinin çalkantılı bir durumda olan Kazakistan hükümetine açıkça destek vermesi de iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerini sıkılaştırmıştır.

Sonuç olarak Orta Asyada çıkarları olan bu üç ülke de bölgede kendi etkilerini artırma amacını paylaşmaktadır. Orta Asyada büyük güçler arasında artan rekabet buradaki ülkelerle yakın tarihi ve dilsel ilişkileri baz alındığında Türkiye açısından olumlu bir gidişata sahip olabilir. Rusya açısından değerlendirildiğinde, bölgede Sovyet sonrasında da devam eden bir Rus etkisi açıkça görülüyor. Çin ise bölgede sessiz bir politika izleyerek Rusyanın buradaki gücünü dengeleyen bir rol üstleniyor. Türkiyenin, çıkarlarını korumak için Orta Asyada önemli roller oynayan Rusya ve Çin ile arasındaki ilişkiyi akıllıca yürütmesi gerekiyor. Türkiyenin, Çin ile artan ekonomik ilişkileri ve Rusya ile enerji ticaretini göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerekiyor. Bu sebeple Türkiye Orta Asya ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkilerini Rusya ve Çin ile olan bağlarını zedelemeden geliştirmeyi hedefliyor.

*Fotoğraf: *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/orta-asya-ulkelerinde-elektrik-kesintisine-neden-olan-ariza-giderildi/2484778*

[1]Çin Dışişleri Bakanı Wang: Çin ve Rusya, Orta Asya'da savaşa izin vermemeli, *Sputnik News*, 11 Ocak 2022, https://tr.sputniknews.com/20220111/cin-disisleri-bakani-wang-yi-cin-ve-rusya-orta-asyada-savasa-izin-vermemeli-1052626949.html

[2]Ali Cura, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Kazakistana asker gönderecek, *Anadolu Ajansı*, 6 Ocak 2022, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kolektif-guvenlik-anlasmasi-orgutu-kazakistan-a-asker-gonderecek/2466488

[3]Nurten Sadak, Türkiyenin Orta Asyada Rusya ve Çin ile dengesi, *Teknoloji Bülteni,* 17 Ocak 2022, http://https://www.teknolojibulteni.tv/turkiyenin-orta-asyada-rusya-ve-cin-ile-dengesi/

Yazar Hakkında :

Şevval Beste Gökçelik 2019 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□□ mezun olmuştur. Lisans mezuniyetini takiben 2019 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Çalışmaları tezli yüksek lisans programına başlamıştır. 2018 yılında Erasmus programı kapsamında Università di studi degli Siena'da (Siena Üniversitesi) lisans ve yüksek lisans seviyesinde dersler almıştır.

Lisans öğrenimi sırasında, Ocak 2019'da Türkiye Stratejik Analizler Merkezi'nde staj yapmış ve Türkiye □□□ doğrudan ve dolaylı ilgilendirebilecek bölge dışı siyasi-ekonomik, askeri ve sosyokültürel gelişmelerin yakından takibini sağlamıştır. Burada 'Arap Baharı'nda Gençlik Örgütleri' adlı tez çalışmasını hazırlamıştır. Ayrıca TÜRKSAM Göçmen Bültenini hazırlamıştır. Yüksek lisans öğrenimi sırasında 2019 yılında Polonya'nın Krakow kentinde uluslararası tanıtım ve pazarlama alanında uygulamalı olarak staj yapmıştır.

Kasım 2020'de Misafir Araştırmacı olarak AVİM'e katılmıştır.

Atıfta bulunmak için: GÖKÇELİK, Şevval Beste. 2020. "ORTA ASYA'DA NÜFUZ YARIŞI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No:2022 / 7. Ocak 27. Erişim Kasım 21, 2020. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/ORTA-ASYA-DA-NUFUZ-YARISI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır